Krzysztof W. Olszewski

「いろは歌」

Wiersz Iroha jest *pangramem* – wierszem (zdaniem) zawierającym wszystkie znaki alfabetu danego języka. Iroha (która powstała prawdopodobnie w VIII w.) zawiera wszystkie znaki ówczesnego sylabariusza hiragany – jest ich 47 (nie było wtedy jeszcze ん, za to istniały 2 dodatkowe znaki, które potem zanikły: ゐ wi ゑ we). Tradycja przypisuje autorstwo Irohy założycielowi sekty Shingon, mnichowi Kūkai'owi (774-835). Podaję Irohę w hiraganie, choć pierwotnie (a najstarszy odpis pochodzi z 1079) była zapisana tzw. man'yōganą, czyli tylko znakami kanji wg ich wartości fonetycznej (np. 1. wers wyglądał tak: 以呂波耳本部止 *iro Fa niFoFe do*). Pamiętajmy również, że starożytni Japończycy nie zaznaczali *nigori* (udźwięcznienia) – trzeba je sobie dodać tam, gdzie są wymagane.

Kwestia odczytania Irohy jest problematyczna – język japoński epoki Nara był diametralnie różny (także na płaszczyźnie fonologii) od współczesnego. Nie było jeszcze wtedy iloczasu (długich samogłosek), podwojonych spółgłosek, spółgłosek palatalnych (dzisiejsze きゃ、きゅ、きょ itd.), nie było też wreszcie ん. Szereg HA miał przednią, dwuwargową wymowę: Fa, Fi, Fu, Fe, Fo. Najlepiej chyba odczytywać Irohę wg współczesnego czytania hiragany, ponieważ jakakolwiek rekonstrukcja wymowy z VIII w. byłaby problematyczna. Właśnie tak, wg współczesnej wymowy Iroha odczytywana jest w Japonii.

Iroha stała się najpopularniejszym japońskiem pangramem (znane jest jeszcze kilka innych starożytnych), który służył aż do lat 50-tych XX w. (do reformy ortografii) jako podstawa kolejności haseł we wszystkich słownikach japońskich. Do dzisiaj wg kolejności Irohy numerowane są punkty w jap. aktach prawnych i notarialnych, ale również w zwykłym tekście, jeśli ktoś posłuży się kolejnością Irohy jest to postrzegane jako dystyngowane, eleganckie. Irohę … po prostu wypada znać.

Podaję Irohę w 3 zapisach: a) w historycznej hiraganie, ale bez nigori (czyli tak, jak podaje się wg Irohy kolejność alfabetyczną), b) z użyciem nigori i tam, gdzie się da to w kanjach, c) we współczesnej transkrypcji rōmaji wskazującej na dzisiejsze odczytanie (w nawiasach podaję wariantowe odczytanie). Poniżej zaś znajduje się moje tłumaczenie wiersza. Miłej lektury ☺

いろはにほへと	色は匂へど	Iro wa nioe do
ちりぬるを	散りぬるを	Chirinuro o
わかよたれそ	我が世誰ぞ	Waga yo dare zo
つねならむ	常ならむ	Tsune naramu (naran)
うゐのおくやま	有為の奥山	Ui no okuyama
けふこえて	今日越えて	Kyō koete
あさきゆめみし	浅き夢見じ	Asaki yume miji
ゑひもせす	酔ひもせず	Ei (yoi) mo sezu

Tłumaczenie:

Kolory liści zblakły

I wszystko rozwiał wiatr.

Któż na tym świecie

Będzie żyć wiecznie?

Dziś przekraczam

Odległe góry Karmy

Nie będę śnił płytkich snów

Ani się nie upiję

I jeszcze symbolika: *przekraczam odległe góry Karmy, nie będę płytko śnił* = odchodzę na tamten świat. Prawdopodobnie to jest wiersz-testament, pisany na łożu śmierci, być może właśnie przez Kūkai'a. Swoją drogą, bardzo fajny elementarz do nauki hiragany, prawda?